

ters die ook zelf een visie op de zaak hadden en die over het algemeen krachtiger opereerden. De laatstgenoemde was voor de hogere ambtenaren overigens niet altijd een plezierige man om mee te werken. Door zijn grote kennis, zijn gewoonte zich overal tot in de details mee te bemoeien en zijn neiging ook met lagere ambtenaren persoonlijk contact te zoeken, vervulde hij zelf in feite grotendeels de functie van directeur-generaal.

Behalve vanwege het beeld dat de interviews verschaffen van de voor ontwikkelingssamenwerking verantwoordelijke bewindslieden, is de bundel voor parlementair historici ook de moeite waard om de aardige anekdotes en inkijkjes die er her en der in te vinden zijn. Zo verhaalt Udink bijvoorbeeld over de lachbui die hij kreeg toen zijn collega van Economische Zaken, L. de Block, briesend van woede voor zijn bureau stond, en lezen we in het interview met ambtenaar F. van Dam hoe Udink op zijn beurt minutenlang verbijsterd uit het raam staarde toen hem duidelijk werd dat hij als CHU-minister moest gaan werken met een volledig rood gekleurde ambtelijke top.

Een leerzame passage in het interview met Van Dam is ook die waarin hij uitlegt dat het voor een minister van Ontwikkelingssamenwerking soms handiger is het beleid gestalte te geven in overleg en discussie met de Kamer dan door het schrijven van beleidsnota's. Als een minister zo'n nota maakt, moet hij immers interdepartementaal overleggen. In een Kamerdebat moet hij juist direct reageren en keuzes maken. Een minister staat op die manier soms ongemakkelijk voor het blok, maar het geeft hem ook de mogelijkheid het beleid naar eigen inzicht bij te sturen.

Opmerkelijke passages die ten slotte niet onvermeld mogen blijven, zijn die van een dubbelinterview met twee beleidsmedewerkers waaruit blijkt dat ambtenaren onder vvd-minister Schoo wel eens kleine klusjes te doen kregen voor haar partijgenoten in de Tweede Kamer. Een notitie van een van hen werd uiteindelijk gepubliceerd in een NOVIB-uitgave met de namen van F.W. Weisglas en J.J.C. Voorhoeve eronder, terwijl de ander de tekst opstelde van een motie die door Weisglas werd ingediend. Ongetwijfeld diende een en ander het regeringsbeleid, maar helemaal zuiver was dit natuurlijk niet.

Vanzelfsprekend zou het te ver voeren al het wetenswaardige in het boek hier op te sommen. Voor wie meer wil weten, is het lezen van de bundel beslist geen straf. De interviews zijn op een toegankelijke manier gepubliceerd, en namen en begrippen worden in een uitgebreid notenapparaat toegelicht. Een klein gebrek is het feit dat de verwijzingen bij het inleidende hoofdstuk ergens in het publicatieproces verloren lijken te zijn gegaan, maar dat kan beslist geen reden zijn om het werk ongelezen te laten liggen.

Hilde Reiding

Een gedreven politicus en een diplomaat in hart en nieren

Albert Kersten (m.m.v. Frits Bergman), *Luns. Een politieke biografie* (Uitgeverij Boom; Amsterdam 2010) ISBN 97890 8506 9355, 752 p., prijs: € 39,90

Joseph Luns was een kleurrijke figuur. Talloze anekdotes doen over hem de ronde. Het beeld

van een humoristische politicus hield Luns graag zelf in stand in interviews en in geautoriseerde biografische publicaties. Zijn biograaf Albert Kersten zet zich hier tegen af. Hij wil in zijn boek het politieke leven van Luns de revue laten passeren. 'Nu eens niet in de vorm van een algemene schets vol bon mots en mooie anekdotes', zo schrijft hij, want: 'Luns is meer dan de humoristische minister, die met anekdotes en grappen zijn medestanders amuseert en zijn tegenstanders op het verkeerde been zet. [...] Luns is gecompliceerder dan het imago van de conservatieve en reactionaire diplomaat doet geloven.' Dat is natuurlijk een terechte keuze voor een biograaf. Bovendien waren humor en acteurstalent niet de enige voorwaarden voor Luns' succes. Daartoe droegen ook bij de duidelijke standpunten die hij in binnen- en buitenland innam en de onverzettelijkheid waarmee hij daaraan kon vasthouden.

Dankzij uitgebreid archiefonderzoek in binnen- en buitenland maakt Kersten een grondige analyse van Luns' loopbaan: eerst als diplomaat, tussen 1952 en 1971 als minister van Buitenlandse Zaken en van 1971 tot 1984 als secretaris-generaal van de NAVO. Ook het privéarchief van Luns en vooral diens (overigens nog steeds geheime) dagboeken vormen hiervoor een prachtige bron.

De mooiste delen van het boek gaan over de kern van het ministerschap: de Nieuw-Guineakwestie en de confrontatie met de Franse president, generaal De Gaulle, over de toekomst van Europa. Onder leiding van Luns verzette Nederland zich tegen de overdracht van Nieuw-Guinea aan Indonesië, maar werd daar uiteindelijk in 1962 toe gedwongen door de politieke druk van de Verenigde Staten en de militaire dreiging van Indonesië. De minister behield weliswaar de steun van de Kamer voor zijn beleid, maar dat was evengoed mislukt. In deze kwestie werd Luns' doorgaans heldere kijk op de internationale verhoudingen volgens Kersten verblind door zijn nationalistische houding en zijn emoties. Daardoor was hij niet in staat te zien, laat staan te aanvaarden, dat de vs de situatie anders beoordeelden en Indonesië zagen als dat deel van Zuidoost-Azië waar het Westen in de Koude Oorlog de beste kansen had. In de Europese politiek ging hem dat beter af. Jarenlang verzette hij zich tegen de Franse plannen voor intergouvernementele samenwerking. Luns vreesde dat De Gaulles politiek afbreuk zou doen aan de eenheid van het Atlantisch bondgenootschap en streed voor een minder continentaal Europa. Hij stond daarbij vaak alleen maar liet zich ook hier niet uit het veld slaan.

In deze biografie wordt Luns omschreven als 'een gedreven politicus' en 'een diplomaat in hart en nieren'. Minder prettige trekken van de hoofdpersoon blijven evenmin verhuuld, zoals de voortdurende behoefte aan erkenning. 'Ondanks alle eretekenen en waardering die hij tijdens zijn loopbaan had ontvangen, was er altijd nog meer wat hij wilde.' Kersten vertelt onder meer dat Luns na zijn pensionering gehoopt had in de adelstand te worden verheven. Ook wijst de auteur op de neiging van Luns tot 'fabuleren' over voorvallen die hij niet 'passend' vond: van het verzwijgen van het blijven zitten in de tweede klas van het gymnasium tot en met de hardnekkige ontkenning van het NSB-lidmaatschap in de jaren 1933-1936. Kersten laat al met al zien dat in het leven van zijn held inderdaad 'meer grijstinten' waren 'dan het bestaande zwart-witbeeld doet vermoeden'. Bepaald onthullend is dat uit de dagboeken blijkt dat de humor en het zelfvertrouwen een façade waren. Luns had niet alleen een slechte gezondheid – hij had epileptische aanvallen, slijke kalmeringsmiddelen en leed aan chronische oververmoeidheid – maar was ook een hypochonder die zich voortdurend ernstig zorgen maakte.

Het privéleven van de hoofdpersoon krijgt nauwelijks aandacht. Gekscherend zou Luns daar zelf eens over hebben opgemerkt: 'Als ik 's zondags al eens een keer thuis ben vragen

mijn kinderen: “Wie is die bleke man daar die het vlees snijdt?” Getrouw aan zijn voornemen de anekdotes terzijde te schuiven, vermeldt Kersten dit niet. Hij schrijft: ‘Een man die 33 jaar een vooraanstaande rol in de internationale politiek heeft gespeeld heeft weinig privéleven.’ Over huwelijk en gezin komen we niet veel te weten. Intrigerend is de terloopse opmerking dat mevrouw Luns in 1956 bij de secretaris-generaal van het ministerie intervenieerde om te voorkomen dat een oud-secretaresse weer voor Luns zou gaan werken. De interventie had succes, maar de lezer vraagt zich af wat de invloed van Luns’ echtgenote was.

‘Luns de politicus’ staat in het boek dus centraal. Maar ook in het politieke leven blijft volgens mij een belangrijk aspect onderbelicht. De nadruk valt op de *inhoud* van Luns’ beleid; de *verpakking* ervan krijgt niet de aandacht die zij verdient. Hoe kwam het dat Luns vanaf 1962 niet alleen de populairste politicus, maar ook de populairste Nederlander was? Toch niet alleen vanwege zijn standvastige optreden in het buitenland? Daartoe droegen ook bij zijn vaardigheid in het bespelen van het publiek en vooral van de media. Godfried Bomans roemde het gevoel voor humor van de minister. Diens lange verschijning en hese stemgeluid waren legendarisch. Volgens vakmensen indertijd was Luns een uniek televisietalent. Die ongekende populariteit was een belangrijk politiek wapen, al was het alleen al vanwege de forse aantallen voorkeursstemmen die hij trok – in 1967 goed voor 15 procent van de zetels van de KVP.

Dit neemt natuurlijk niet weg dat *Luns. Een politieke biografie* een grondige studie is van Luns’ politieke en diplomatieke carrière. Het is alleen jammer dat de biografie zo nonchalant is uitgegeven. Zelden las ik een boek dat zo ritselt van redactionele onvolkomenheden.

J.W.L. Brouwer

Falend openbaar bestuur

Jouke de Vries en Paul Bordewijk (red.), *Rijdende treinen en gepasseerde stations. Over Srebrenica, de kredietcrisis en andere beleidsfiasco's* (Van Gennep; Amsterdam 2009) ISBN 9789055154425, 391 p., prijs: € 29,90

Dit is een meeslepend en openhartig boek over het vele dat in de Nederlandse samenleving fout gaat. Onderwerp van analyse is vooral het handelen van de overheid, zodat de nadruk valt op het reilen en zeilen van de publieke sector. Elke dag wordt in de Nederlandse media indringend verslag gedaan van falend overheidsbeleid. Er is een vloeiende beweging waarneembaar van pure fraude en crimineel gedrag, handelingen waarbij de grenzen van de wet worden opgezocht naar besluitvorming die bol staat van de nadelige effecten van intellectuele tekorten, die steeds manifester worden. Het vloeiende karakter van deze overgang wordt in de hand gewerkt door het bewust minimaliseren van transparantie van het integrale beslissingstraject.

In dit boek passeren verscheidene illustraties de revue, zoals de besluitvorming over mega-projecten als de Betuweroute en de HSL (H. Priemus), Srebrenica (B. de Graaff), de Haagse tunnel (B. van den Bos), de Rijn Gouwelijn (H. van Dam), de herziening van onze verzorgingsstaat